

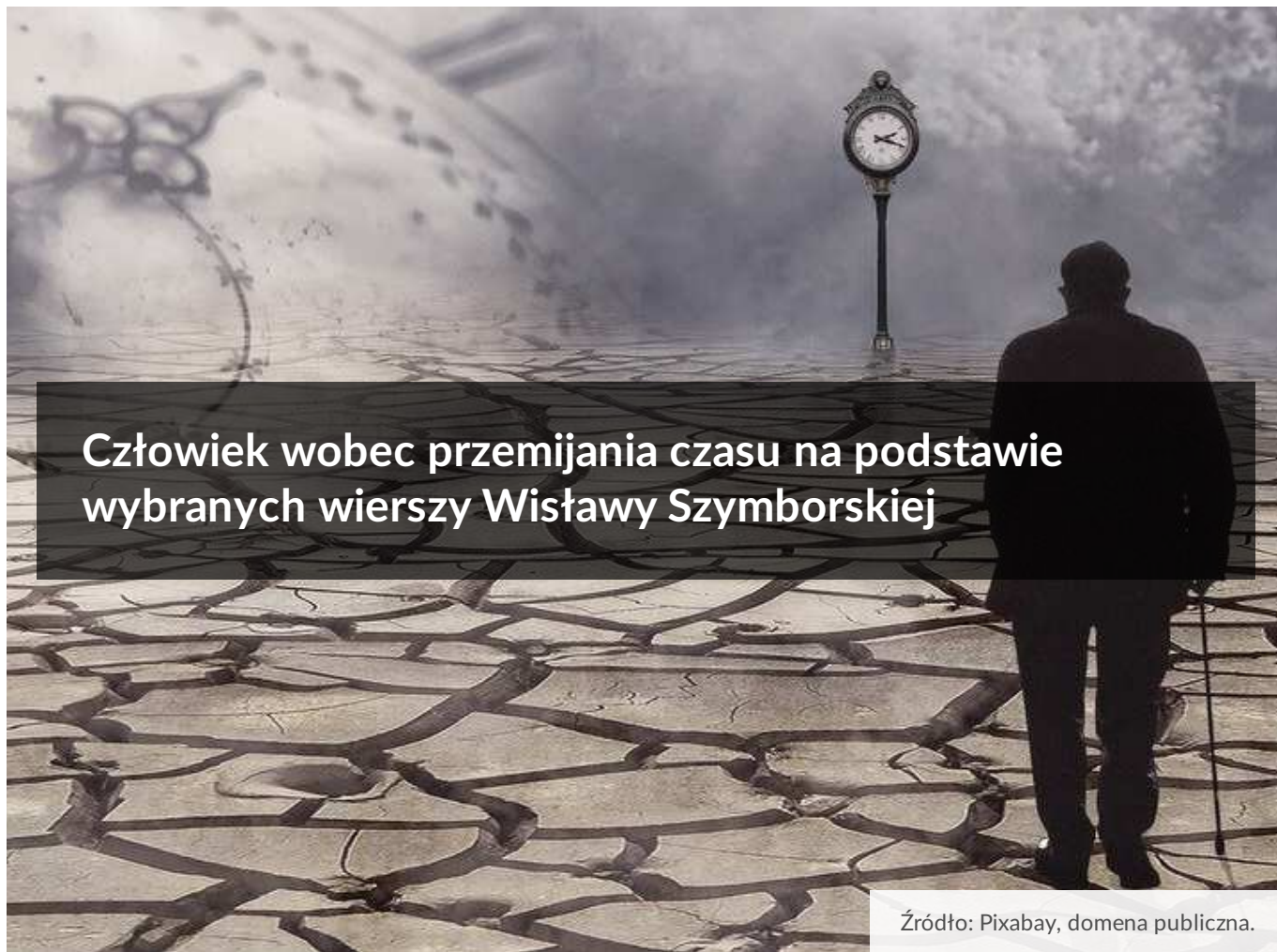

Człowiek wobec przemijania czasu na podstawie wybranych wierszy Wisławy Szymborskiej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Film](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Wisława Szymborska, *Rachunek elegijny*, [w:] *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 302–303.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Identyfikacja*, [w:] *Tutaj*, Kraków 2009.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Muzeum*, [w:] *Wiersze zebrane*, Kraków 2010, s. 66.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Nieuwaga*, [w:] *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 395–396.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Chwila*, [w:] *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 329.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Trzy słowa najdziwniejsze*, [w:] *Widok z ziarnkiem piasku*, Poznań 1996.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Wypadek drogowy*, [w:] Wisława, *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 370.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Nic dwa razy*.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Koniec i początek*.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Kot w pustym mieszkaniu*.
- .

Człowiek wobec przemijania czasu na podstawie wybranych wierszy Wisławy Szymborskiej

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ironiczna, paradoksalna, lapidarna – Wisława Szymborska była poetką-filozofką. Analizowała miejsce człowieka w świecie i istotę jego bytu. Przemijanie, które weryfikuje system ludzkich wartości, stanowiło jeden z głównych tematów jej wierszy. Myślenie o postawie człowieka wobec czasu to konfrontacja z sensem życia. Indywidualne rozważania Szymborskiej niosą uniwersalny przekaz, są także wyrazem odwiecznych ludzkich wątpliwości.

Twoje cele

- Poznasz biografię i twórczość Wisławy Szymborskiej.
- Przeanalizujesz filozoficzną wymowę wierszy Szymborskiej, w których pojawia się motyw przemijania.
- Zinterpretujesz utwór *Rachunek elegijny*.
- Zanalizujesz kategorię czasu w poezji Wisławy Szymborskiej.

Przeczytaj

O autorce

Urodziła się w 1923 roku w Bninie koło Poznania. Ojciec poetki, Wincenty Szymborski, pełnił funkcję zarządcy zakopiańskiego majątku hrabiego Władysława Zamoyskiego. Matka, Anna Maria, pochodząca z rodziny Rottermundów, była córką konduktora kolejowego. Rodzina przeprowadziła się do Torunia, kiedy Wisława miała rok. Kilka lat później Szymborscy przenieśli się na południe Polski, do Krakowa. Tu przyszła poetka ukończyła szkołę podstawową, a następnie została zapisana do Gimnazjum Sióstr Urszulanek.

Jako dziecko uwielbiała czytać i całą rodzinę wręcz zamęczała prośbami o głośną lekturę. Pierwsze fascynacje to baśń *O krasnoludkach i sierotce Marysi* Marii Konopnickiej, *Dziadek do Orzechów i Król Myszy* Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna, baśnie Hansa Christiana Andersena oraz powieści Juliusza Verne'a.

Wisława Szymborska, Mariusz Kubik

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Czasy wojny

Podczas wojny Szymborska uczęszczała na [tajne komplety](#), kontynuując przerwana naukę. Maturę zdała w 1941 roku. Dwa lata później zaczęła pracować na kolei jako urzędniczka – w ten sposób uniknęła wywiezienia do pracy w Rzeszy. Pisywała do szuflady opowiadania, piosenki i wiersze, była też autorką ilustracji do podręcznika do nauki języka angielskiego. Po wojnie Szymborska zapisała się na socjologię i polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Trudna sytuacja materialna nie pozwoliła jej ukończyć studiów, poetka musiała podjąć pracę zarobkową. Pracowała w redakcjach czasopism kulturalnych, m.in. początkowo w oświatowej „Świetlicy Krakowskiej”, co pozwoliło jej zaangażować się w życie literackie powojennego Krakowa. Sama ceniła wtedy najbardziej poezję Czesława Miłosza. Szymborska debiutowała w marcu 1945 roku wierszem *Szukam słowa*, zamieszczonym w „Walce”, założonym przez Jerzego Putramenta dodatku do „Dziennika Polskiego”. Publikowała także w „Dzienniku Literackim”, „Odrodzeniu” i „Pokoleniu”. Jej pierwszy tomik poetycki został odrzucony przez cenzurę jako niemieszczący się w poetyce

socrealizmu, wkrótce więc poetka zaczęła tworzyć zgodnie z obowiązującym nurtem, co [adwersarze](#) wytykają jej do dziś. Owocem tego okresu były zbiory poezji *Dlatego żyjemy* i *Pytania zadawane sobie*, które dziś odczytujemy jako świadectwa uwiedzenia przez obietnicę utopijnego, lepszego świata, jaki miał powstać dzięki socjalizmowi. Szymborska wspominała to jako „najgorsze doświadczenie w życiu”.

Działalność w PRL-u

W latach 1953–1968 kierowała działem poezji w „Życiu Literackim”, na łamach którego prowadziła m.in. *Pocztę literacką* – były to omówienia nadesłanych do redakcji wierszy z uzasadnieniami przyjęcia do druku lub odrzucenia. Za jej właściwy debiut książkowy, naznaczony już dobrze później rozpoznawalnym stylem pełnym [ironii](#) i dystansu do świata, można uznać wydany po [odwilży 1953 roku](#) tomik *Wołanie do Yeti*.

Zanim oddała partyjną legitymację, podpisała się pod pismem, które atakowało poparcie przez Radio Wolna Europa tzw. [Listu 34](#), czyli protestu literatów przeciwko ograniczaniu wolności słowa. W 1966 roku odeszła z PZPR, razem z m.in. Julianem Strykowskiem i Tadeuszem Konwickim, manifestując w ten sposób solidarność z usuniętym z partii Leszkiem Kołakowskim. Od tego czasu poetka rzadko wypowiadała się w kwestiach politycznych, najczęściej podkreślając swoją obojętność wobec polityki. Jeszcze w 1975 roku podpisała się pod tzw. [Memoriałem 59](#), będącym protestem środowiska artystycznego przeciwko zmianom w konstytucji. Od czerwca 1967 roku Szymborska publikowała [felietony](#) pod wspólnym mianem *Lektury nadobowiązkowe*. Najpierw ukazywały się one w „Życiu Literackim”, później w „Piśmie”, „Odrze” i od 1993 roku w „Gazecie Wyborczej”. Oprócz poezji i felietonów poetka uprawiała [eseistykę](#) i [krytykę literacką](#). Była też tłumaczką literatury francuskiej.

Nagroda Nobla

Była laureatką wielu odznaczeń i nagród literackich w Polsce i za granicą, otrzymała m.in. [doktorat honoris causa] [doktorat honoris causa](#) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego, Nagrodę Kulturalną „Solidarności”, Nagrodę im. Johanna Wolfganga Goethego. Największą popularność przyniosło jej najwyższe literackie wyróżnienie na świecie – Nagroda Nobla w dziedzinie literatury otrzymana w 1996 roku. Wiadomość o przyznaniu Nobla zastała zupełnie zaskoczoną tym faktem Szymborską w Zakopanem. W uzasadnieniu przyznania wyróżnienia członkowie Komitetu Noblowskiego napisali:

“ Za poezję, która z ironiczną precyzją pozwala historycznemu i biologicznemu kontekstowi ukazać się we fragmentach ludzkiej

rzeczywistości.

Od 1995 roku Szymborska była członkiem [Polskiej Akademii Umiejętności](#), a w 1998 roku otrzymała honorowe obywatelstwo miasta Krakowa. W pracy twórczej najbardziej odpowiadała poetce forma wiersza, jej przemówienie wygłoszone podczas uroczystości wręczenia Nagrody Nobla nazwano „najdłuższym wierszem Szymborskiej”.

Człowiek jako jednostka i część zbiorowości

Ławeczka Wisławy Szymborskiej w Kórniku, Rafał M. Socha

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Jej twórczość to przede wszystkim intelektualna liryka, charakteryzująca się precyzją słowa, obecnością podtekstu filozoficznego i głębokiej refleksji, odejściem od oczywistości przy jednoczesnym mocnym trwaniu w rzeczywistości, [lapidarnością](#) wypowiedzi, wszechobecnością ironii i dystansu. Szymborską interesował człowiek jako jednostka i jako członek zbiorowości ludzkiej. W jej wierszach widać naturalną ciekawość świata i niebywałą umiejętność wynajdywania paradoksów ludzkiego bytu. Utwory jej autorstwa są proste w odbiorze, a jednocześnie mówią o prawdach złożonych i nierzadko trudnych. Poetka potrafiła zaskoczyć czytelnika, tworząc na podstawie zwykłych zjawisk niezwykle opowieści. Jej pytania i poszukiwania odpowiedzi na nie mogą się wydawać naiwne, po co bowiem maluje obraz dzieciństwa małego Adolfka, syna państwa Hitlerów? Po co pisze o... cebuli, małpie, kocie, wyborach mistera, szkielecie jaszczura?

Wisława Szymborska

“ *Kot w pustym mieszkaniu* ”

Umrzeć – tego się nie robi kotu.
Bo co ma począć kot
w pustym mieszkaniu.
(...)

Źródło: Wisława Szymborska, *Kot w pustym mieszkaniu*.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Uważna lektura twórczości Szymborskiej uświadamia czytelnikowi, że rozważane problemy i wykorzystywane motywy są tylko z pozoru naiwne. Każdy z wierszy demaskuje jakąś zaskakującą prawdę lub otwiera się na kolejną wątpliwość, np. skąd się bierze zło w człowieku, co jest świadectwem ludzkiej niedoskonałości, jak objawia się nagła nieobecność ukochanej osoby. Poetka uzyskuje ten efekt, przechodząc od pozornie mało znaczących szczegółów ku szerszej, uniwersalnej perspektywie.

Tematów szukała w codzienności, w wydarzeniach relacjonowanych przez media, w mitologii, sztuce, własnych podróżach, zjawiskach przyrodniczych. Jej wiersze nierzadko nawiązują w swojej formie do [przypowieści](#), [powiastek](#), [anegdot](#), form [reportażowych](#), [sprawozdań](#), notatek osobistych czy nawet naśladują [teksty użytkowe](#). Warto w utworach Szymborskiej śledzić paradoksy – zaskakujące zestawienia, nierzadko [oksymoroniczne](#), wydobywające nowy sens ze słów i zwrotów, których używamy na co dzień. „Niebo gwiazdziste nad myślącą trzcina” to nic innego, jak próba połączenia filozofii Immanuela Kanta i Blaise’a Pascala, a zarazem paradoks pokazujący doskonałość istoty ludzkiej, która jest jednocześnie silna i krucha. Inne zwroty przełamujące zastałe w języku związki wyrazowe, np. „jak mi prędko bije twoje serce”, „non omnis moriar z miłości”, „różnimy się od siebie jak dwie krople czystej wody”, „jaki polny jest ten konik”. Wiele z takich myśli poetyckich przyjmuje w poezji Szymborskiej postać [aforyzmów](#). Ironia u Szymborskiej najczęściej godzi w obraz doskonałości istoty ludzkiej. Poetka dowodzi, że tak naprawdę człowiek nie jest idealny, że jego pozycja w świecie bywa niejednoznaczna, a możliwości poznawcze są ograniczone.

Z właściwym sobie [sceptycyzmem](#) podchodziła do ludzkich dążeń poznania wszystkich zasad rządzących wszechświatem. Człowiek jest w jej wierszach zaledwie jednym z uczestników całości Bytu, do którego zaliczymy także tak drobne elementy, jak ziarnko piasku czy kropla wody. Wiersze Szymborskiej były tłumaczone na ponad czterdzieści języków, zachowując przy tym swoją oryginalność i filozoficzną wymowę.

Słownik

adwersarz

przeciwnik, zwłaszcza w dyskusji lub sporze

aforyzm

zwięzłe sformułowanie ogólnej myśli moralnej, filozoficznej, psychologicznej, estetycznej, politycznej i innej, łączące odkrywczość spojrzenia z wyrazistością stylu

anegdota

zwięzłe opowiadanie o charakterystycznym epizodzie z życia historycznej lub, rzadziej, fikcyjnej osoby, zakończone zaskakującą, dowcipną pointą

doktorat honoris causa

najwyższy akademicki tytuł honorowy nadawany przez uniwersytety osobom szczególnie zasłużonym dla nauki i kultury lub spraw społecznych, cieszącym się autorytetem moralnym bądź naukowym

esej

krótka rozprawa naukowa lub literacka ujmująca temat w sposób subiektywny, łącząca elementy prozy artystycznej, naukowej i publicystycznej

felieton

(fr. *feuille* - liść, *feuilleton* - kartka złożona na czworo) gatunek publicystyczny (prasowy, radiowy, telewizyjny), odznaczający się swobodą kompozycyjną i językową, porusza i komentuje aktualne problemy społeczne, polityczne, obyczajowe czy kulturalne; stylistycznie felieton korzysta z mowy potocznej, jak również ze środków typowo literackich - satyry, humoru, peryfraz, metafor, kontrastów, ironii; punktem wyjścia felietonu są zawsze prawdziwe wydarzenia, które ulegają przetworzeniu, dopuszczalne są elementy fikcji

ironia

(gr. *eironeia* - przestawianie, pozorowanie) drwina, złośliwość lub szyderstwo ukryte w wypowiedzi pozornie aprobującej, nadanie wypowiedzi odwrotnego sensu w stosunku do tego, co wynika ze znaczenia użytych słów, na przykład w celu ośmieszenia poglądów czy cech rozmówcy lub pokazania dystansu wobec osób czy zjawisk; wypowiedź zawierająca ironię najczęściej jest krytyką lub naganą, która przyjmuje formę pozornej pochwały; ironia jest narzędziem literackim, w którym wybrane słowa są celowo używane do wskazania znaczenia innego niż dosłowne, można wyróżnić ironię słowną i sytuacyjną

lapidarność

zwięzłość w wyrażaniu myśli; lakoniczność

krytyka literacka

działalność kulturotwórcza, której celem jest komentowanie i ocenianie dzieł literackich

List 34

wystosowany III 1964 przez intelektualistów polskich do premiera; pierwszy zbiorowy protest przeciwko polityce kult. władz PRL, zwracał uwagę na ograniczenia przydziału papieru na drukowanie książek i czasopism, zaostrezenie cenzury prasowej oraz żądał – zgodnie z podstawowymi prawami określonymi w *Konstytucji PRL* – prawa do krytyki, swobodnej dyskusji i rzetelnej informacji

Memoriał 59

inaczej List 59 – list otwarty podpisany przez polskich intelektualistów w 1975 roku, w którym domagano się wprowadzenia zmian w prawie wyborczym, prawa do strajku, zniesienia cenzury, żądano przywrócenia autonomii wyższych uczelni i zapewnienia samorządności środowiska naukowego

odwilż 1953 roku

okres po śmierci Józefa Stalina, kiedy zelżały ograniczenia cenzury i zapanowała większa swoboda twórcza

oksymoron

(gr. *oksýmōros*, od *oksýs* – ostry i *mōros* – tępy) – epitet sprzeczny, metaforyczne zestawienie wyrazów o przeciwstawnym, wykluczającym się znaczeniu, np. „gorzkie szczęście”

Polska Akademia Umiejętności

(PAU), do 1919 Akademia Umiejętności (AU), po uzyskaniu niepodległości 1918 nadal naczelna niezależna polska instytucja naukowa, mająca status towarzystwa naukowego ogólnego; reprezentowała naukę polską za granicą, także interesy środowiska naukowego w kontaktach z władzami rządowymi; jako korporacja uczonych o dużym autorytecie naukowym i społecznym miała istotny wpływ na formowanie rządowej polityki naukowej

powiastka

utwór z pogranicza prozy fabularnej i eseju filozoficznego, w którym przedstawione postacie i zdarzenia służą ilustrowaniu jakiejś tezy filozoficznej lub moralistycznej

przypowieść

inaczej parabola (gr. *parabole* – zestawienie obok siebie) jeden z najstarszych gatunków literackich z kręgu literatury dydaktycznej; charakterystycznymi cechami przypowieści/paraboli są: uproszczona fabuła, schematyczne postaci, brak jasno określonego czasu i miejsca akcji, uniwersalizm, obecność alegorii i symboli; świat przedstawiony przypowieści podporządkowany jest ukrytemu, przenośnemu sensowi danej historii, którego rozszyfrowanie jest kluczowe dla zrozumienia sensu całej przypowieści

reportaż

charakterystyczny dla XX wieku gatunek prozy z pogranicza dziennikarstwa i literatury artystycznej, mający na celu wiarygodną, sproblematyzowaną relację o autentycznych zdarzeniach i zjawiskach

sceptycyzm

1. powątpiewanie w coś; nieufność, podejrzliwość, niedowierzenie; 2. stanowisko filozoficzne odrzucające możliwość uzyskania wiedzy wiarygodnej, pewnej

socrealizm

realizm socjalistyczny – doktryna i praktyka twórcza w literaturze, sztuce, filmie, muzyce, wprowadzona w ZSRR na początku lat 30. XX w., a po II wojnie światowej narzucona w innych państwach bloku sowieckiego

sprawozdanie

przedstawienie przebiegu jakiejś działalności, szczegółowe zdanie sprawy z czegoś

tajne komplety

tajne nauczanie 1939–45, działalność oświatowa prowadzona w okupowanym kraju będąca formą oporu i samoobrony społecznej

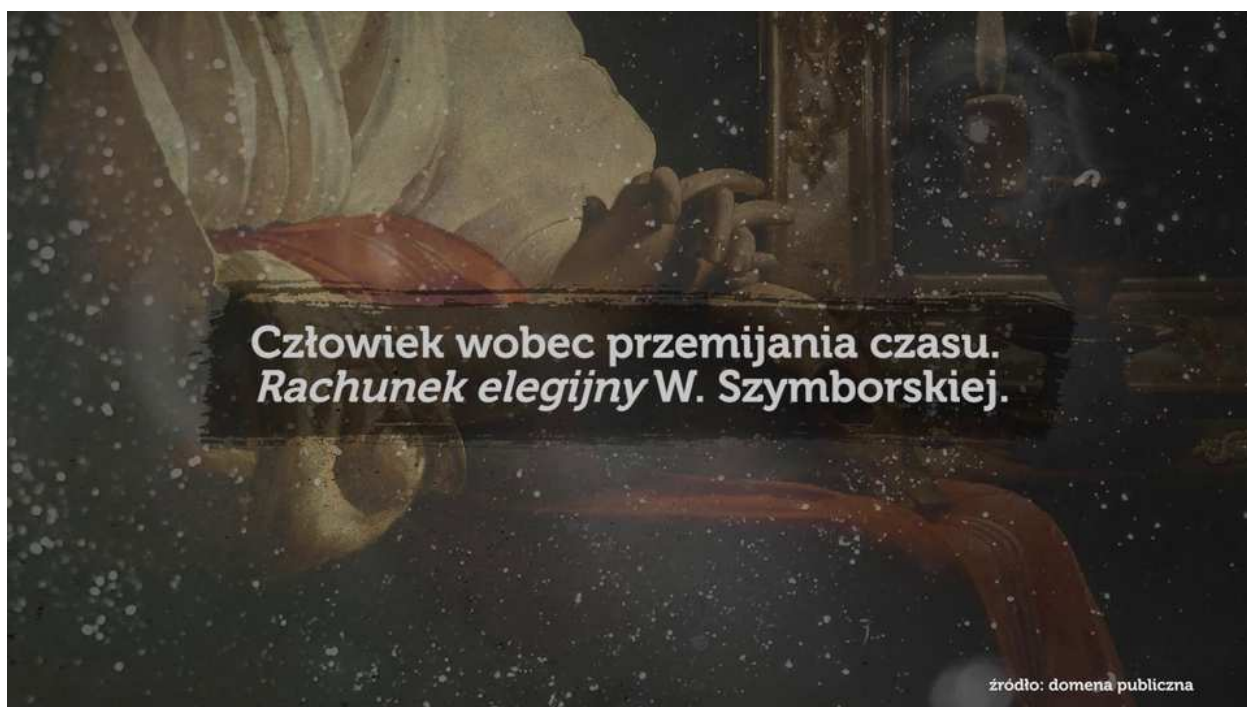
tekst użytkowy

tekst, którym posługujemy się w codziennych sytuacjach

Animacja

Polecenie 1

Obejrzyj animację. Odpowiedz na pytanie, jak możemy odczytywać tytuł utworu Wisławy Szymborskiej *Rachunek elegijny*. Zapisz swoją odpowiedź.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1pMKCpbf>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Człowiek wobec przemijania czasu. Rachunek elegijny Wisławy Szymborskiej.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytanie zadane w animacji, czy w omawianym utworze Wisławy Szymborskiej śmierć jest kresem wszystkiego. Uzasadnij swoją odpowiedź.

((Wisława Szymborska

Rachunek elegijny

Ilu tych, których znałam
(jeśli naprawdę ich znałam)
mężczyzn, kobiet
(jeśli ten podział pozostaje w mocy)
przestąpiło ten próg
(jeżeli to próg)
przebiegło przez ten most
(jeśli nazwać to mostem) -

Ilu po życiu krótszym albo dłuższym
(jeśli to dla nich wciąż jakaś różnica)
dobrym, bo się zaczęło,
złym, bo się skończyło
(jeśliby nie woleli powiedzieć na odwrót)
znalazło się na drugim brzegu
(jeśli znalazło się
a drugi brzeg istnieje) -

Nie dana mi jest pewność
ich dalszego losu
(jeśli to nawet jeden wspólny los
i jeszcze los) -

Wszystko
(jeżeli słowem tym nie ograniczam)
mają za sobą
(jeśli nie przed sobą) -

Ilu ich wyskoczyło z pędzącego czasu
i w oddaleniu coraz rzewniej znika
(jeżeli warto wierzyć perspektywie) -

Ilu
(jeżeli pytanie ma sens,
jeżeli można dojść do sumy ostatecznej,
zanim liczący nie doliczy siebie)
zapadło w ten najgłębszy sen
(jeśli nie ma głębszego) -

Do widzenia.
Do jutra.
Do następnego spotkania.
Już tego nie chcą
(jeżeli nie chcą) powtórzyć.
Zdani na nieskończone
(jeśli nie inne) milczenie.
Zajęci tylko tym
(jeżeli tylko tym)
do czego ich przymusza nieobecność.

Źródło: Wisława Szymborska, *Rachunek elegijny*, [w:] *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 302–303.

Film

Pokaż ćwiczenia:

Polecenie 1

Obejrzyj wykład i scharakteryzuj sposób ukazania czasu w poezji Szymborskiej.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DqrB4rxGq>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Czas jako bohater poezji Wisławy Szymborskiej.

Wypadek drogowy

W **Wisława Szymborska**
Wypadek drogowy

Jeszcze nie wiedzą,
co pół godziny temu
stało się tam, na szosie.

Na ich zegarkach
pora taka sobie,
popołudniowa, czwartkowa, wrześniowa.

Ktoś odcedza makaron.
Ktoś grabi liście w ogródku.
Dzieci z piskiem biegają dookoła stołu.
Komuś kot z łaski swojej pozwala się głaskać.
Ktoś płacze –
jak to zwykle przed telewizorem,
kiedy niedobry Diego zdradza Juanitę.
Słysząc pukanie –
to nic, to sąsiadka z pożyczoną patelnią.
W głębi mieszkania dzwonek telefonu –
na razie tylko w sprawie ogłoszenia.

Gdyby ktoś stanął w oknie
i popatrzył w niebo,
mógłby ujrzeć już chmury
przywiane znad miejsca wypadku.
Wprawdzie porozrywane i porozrzucane,
ale to u nich na porządku dziennym.

Źródło: Wisława Szymborska, *Wypadek drogowy*, [w:] Wisława, *Wiersze wybrane*, Kraków 2010, s. 370.

Identyfikacja

Muzeum

Nieuwaga

Chwila

Polecenie 2

W jaki sposób stosunek poetki do przemijania i śmierci ujawnia się w poszczególnych utworach Wisławy Szymborskiej wymienionych w wykładzie? Zanotuj odpowiedź w formie mapy myśli.

- Przemijanie w poezji W. Szymborskiej

- „*Wypadek drogowy*”

- -
 -

- „*Identyfikacja*”

- -
 -

- „*Muzeum*”

- -
 -

- „*Nieuwaga*”

- -
 -

- „*Nic dwa razy*”

- -
 -

- „*Chwila*”

- -
 -

Postaw tezę interpretacyjną i uzasadnij ją w odniesieniu do utworu *Trzy słowa najdziwniejsze*. Zbierz argumenty na jej poparcie i zapisz swoją odpowiedź.

((Wisława Szymborska

Trzy słowa najdziwniejsze

Kiedy wymawiam słowo Przyszłość, pierwsza sylaba odchodzi już do przeszłości.

Kiedy wymawiam słowo Cisza, niszczy ją.

Kiedy wymawiam słowo Nic, stwarzam coś, co nie mieści się w żadnym niebycie.

Źródło: Wisława Szymborska, *Trzy słowa najdziwniejsze*, [w:] *Widok z ziarnkiem piasku*, Poznań 1996.

Przeanalizuj wiersz *Nic dwa razy*. Określ typ liryki, temat, adresata oraz nadawcę. Zapisz swoje odpowiedzi w tabeli.

((Wisława Szymborska

Nic dwa razy

Nic dwa razy się nie zdarza
i nie zdarzy. Z tej przyczyny
zrodziliśmy się bez wprawy
i pomrzemy bez rutyny.

Choćbyśmy uczniami byli
najtępszymi w szkole świata,
nie będziemy repetować
żadnej zimy ani lata.

Żaden dzień się nie powtórzy,
nie ma dwóch podobnych nocy,
dwóch tych samych pocałunków,
dwóch jednakich spojrzeń w oczy.

Wczoraj, kiedy twoje imię
ktoś wymówił przy mnie głośno,
tak mi było, jakby róża
przez otwarte wpadła okno.

Dziś, kiedy jesteśmy razem,
odwróciłam twarz ku ścianie.
Róża? Jak wygląda róża?
Czy to kwiat? A może kamień?

Czemu ty się, zła godzino,
z niepotrzebnym mieszasz lękiem?
Jesteś – a więc musisz minąć.
Miniesz – a więc to jest piękne.

Uśmiechnięci, współobjęci
spróbujemy szukać zgody,
choć różnimy się od siebie
jak dwie krople czystej wody.

Źródło: Wisława Szymborska, *Nic dwa razy*.

--	--

--	--

Ćwiczenie 2

Nazwij środki stylistyczne zastosowane w wierszu *Nic dwa razy*. Wypisz ich przykłady oraz określ ich funkcję.

--	--	--

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Człowiek wobec przemijania czasu na podstawie wybranych wierszy Wisławy Szymborskiej

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia sens tytułu utworu Szymborskiej *Rachunek elegijny*;
- bierze udział w dyskusji na temat wpływu przemijania na system ludzkich wartości;
- analizuje filozoficzną wymowę wierszy Szymborskiej, w których pojawia się motyw przemijania;
- analizuje kategorię czasu w poezji Wisławy Szymborskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- praca z tekstem;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Człowiek wobec przemijania czasu na podstawie wybranych wierszy Wisławy Szymborskiej”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie powinni także wykonać polecenia z pierwszej sekcji multimedialnej:
 - Obejrzyj animację. Odpowiedz na pytanie, jak możemy odczytywać tytuł utworu Wisławy Szymborskiej *Rachunek elegijny*. Zapisz swoją odpowiedź.
 - Odpowiedz na pytanie zadane w animacji, czy w omawianym utworze Wisławy Szymborskiej śmierć jest kresem wszystkiego. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla i odczytuje temat lekcji oraz zawarte we wprowadzeniu do e-materiału cele zajęć i prosi uczniów lub wybraną osobę o sformułowanie kryteriów sukcesu. Następnie prosi o przedstawienie odpowiedzi do zadań, które uczniowie przygotowali w domu.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium.** Uczniowie pracują w parach. Zapoznają się z multimedium w sekcji „Film”. Następnie wykonują polecenia 1. i 2. Ćwiczenia natomiast rozwiązują indywidualnie.
2. Chętna osoba odczytuje na głos tekst zamieszczony we wprowadzeniu do lekcji: Ironiczna, paradoksalna, lapidarna – Wisława Szymborska była poetką-filozofką. Analizowała miejsce człowieka w świecie i istotę jego bytu. Przemijanie, które weryfikuje system ludzkich wartości, stanowiło jeden z głównych tematów jej wierszy. Myślenie o postawie człowieka wobec czasu to konfrontacja z sensem życia. Indywidualne rozważania Szymborskiej niosą uniwersalny przekaz, są także wyrazem odwiecznych ludzkich wątpliwości. Następnie proponuje uczniom dyskusję – W jaki sposób przemijanie weryfikuje system ludzkich wartości? Uczniowie rozmawiają, odwołując się do własnych doświadczeń oraz wierszy Wisławy Szymborskiej.

Faza podsumowująca:

1. W ostatniej części lekcji nauczyciel zadaje pytania podsumowujące:
 - Czym charakteryzuje się liryka Szymborskiej?
 - Jaka jest tematyka wierszy poetki?
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na to, czego dowiedział się podczas lekcji.

Praca domowa:

1. Postaw tezę interpretacyjną i uzasadnij ją w odniesieniu do utworu *Trzy słowa najdziwniejsze*. Zbierz argumenty na jej poparcie i zapisz swoją odpowiedź.

Materiały pomocnicze:

- https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1996-t87-n2/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1996-t87-n2-s85-102/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1996-t87-n2-s85-102.pdf
- Ligęza Wojciech, *Wstęp*, [w:] *Szymborska Wisława, Wybór poezji*, Wrocław 2016.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Animacja” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej na temat wybranego motywu w poezji Wisławy Szymborskiej.